

Fet migratori a Manacor: situació actual i perspectives de futur. Reflexions i propostes per a la convivència

Miquel Àngel Oliver Perelló

Treballador social especialitzat en migracions

Professor associat als estudis de treball social (UIB)

Anàlisi i diagnòstic del fet migratori al municipi de Manacor

A febrer de 2009 el total de població a Manacor és de 42.206 persones, de les quals 10.023 són estrangeres, és a dir, un 23,7 % respecte del total de la població. D'aquests estrangers, 6.913 són originaris de països no comunitaris, cosa que suposa un 16,4 % respecte del total de la població. Al municipi estan presents actualment 80 nacionalitats que pertanyen als cinc continents. Entre els diferents col·lectius estrangers trobam alguns casos d'immigració recent, com és el cas de la boliviana, i d'altres que constitueixen una immigració consolidada, com és el cas de la immigració marroquina.

Els principals factors que caracteritzen actualment el fenomen migratori a Manacor són els següents:

- Alt percentatge de població estrangera al municipi, on gairebé una de cada quatre persones és estrangera.
- Heterogeneïtat del col·lectiu immigrant, amb presència de 80 nacionalitats al municipi i representació destacada de determinats col·lectius, com és el cas dels originaris del Marroc, amb 3.333 persones, que representen gairebé el 50 % del total d'estrangers d'origen no comunitari residents al municipi.
- Creixement accelerat de distints col·lectius els darrers anys, com és el cas dels originaris de Bolívia, que han passat de 10 persones registrades en el Padró municipal de 2005 a 172 persones en el de 2009; dels originaris del Brasil, que en el mateix període de quatre anys han passat de 40 a 297 membres; o dels originaris del Marroc, que han passat de poc més de 1.700

persones el 2005 a més de 3.300 el 2009, cosa que suposa un creixement en quatre anys de més de 1.626 persones d'aquest sol col·lectiu.

- Manca de xarxes de suport naturals en nombroses famílies immigrants, que en moltes d'ocasions són substituïdes per compatriotes.
- Dificultats importants de competència lingüística en determinats col·lectius nombrosos al municipi.
- Arribada important i en constant augment els darrers anys de joves i famílies a través del reagrupament familiar.
- Aparició de situacions de dificultat pel que fa a l'habitatge, amb la presència de noves problemàtiques i realitats.
- Relació molt dèbil entre la població autòctona i els diferents col·lectius d'immigrants.
- Constatació d'actituds de rebuig per part d'alguns sectors de la població autòctona, centrades fonamentalment cap a un col·lectiu, que exageren en ocasions les diferències i les exposen com a incompatibles per a la convivència.

El creixement i l'evolució de la població al municipi es reflecteix en la taula següent:

TAULA 1 CREIXEMENT I EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ AL MUNICIPI						
ANY	2005	2006	2007	2008	2009	4 anys
TOTAL HABITANTS	36.442	37.597	38.900	40.577	42.206	-
DIFERENCIAL ANUAL (increment respecte any anterior)	-	1.155	1.303	1.677	1.629	5.764

Font: Ajuntament de Manacor. Elaboració pròpia.

D'entre la població estrangera d'origen no comunitari destaca l'increment important d'alguns col·lectius durant els darrers quatre anys, els quals s'assenyalen a continuació:

TAULA 2 INCREMENT DELS PRINCIPALS COL·LECTIUS ESTRANGERS AL MUNICIPI			
LLOC ORIGEN	ANY		
	2005	2009	Diferencial (en 4 anys)
BOLÍVIA	10	172	162
BRASIL	40	297	257
XINA	77	183	106
ARGENTINA	303	544	201
COLÒMBIA	309	521	212
EQUADOR	547	734	187
VENEÇUELA	24	92	68
MARROC	1.707	3.333	1.626

Font: Ajuntament de Manacor. Elaboració pròpia.

Dels col·lectius que es relacionen, tots han augmentat en els darrers quatre anys. En alguns casos resulta espectacular com la presència de membres en aquest curt període ha passat de ser gairebé testimonial a adquirir-ne un nombre considerable, com és el cas ja comentat dels bolivians o brasilers, que suposa parlar d'augment de més del 1.700 % o del 600 % respectivament, i d'altres que ja representaven xifres significatives i que han augmentat en més d'un 65 %, tal com succeeix en el cas dels argentins i colombians, o el cas dels marroquins, el col·lectiu més nombrós actualment del municipi i que ha augmentat en quatre anys en un 95 %.

A causa de la importància que el col·lectiu marroquí representa al municipi, s'assenyala a continuació, de manera particular, la seva evolució anual els darrers quatre anys per tal de destacar que el creixement durant tot aquest període representa el 28 % de l'increment total del conjunt de la població al municipi:

TAULA 3 CREIXEMENT DE LA POBLACIÓ MARROQUINA AL MUNICIPI						
ANY	2005	2006	2007	2008	2009	4 anys
TOTAL POBLACIÓ	1.707	1.976	2.284	2.744	3.333	-
DIFERENCIAL ANUAL (increment respecte any anterior)	-	269	308	460	589	1.626

Font: Ajuntament de Manacor. Elaboració pròpia.

En l'actualitat, els principals grups estrangers d'origen no comunitari per nacionalitats són els següents:

PAÍS D'ORIGEN	Total a febrer de 2009	Percentatge respecte del total d'estrangers d'origen no comunitari al municipi
MARROC	3.333	48'2 %
EQUADOR	734	10'6 %
ARGENTINA	544	7'9 %
COLÒMBIA	521	7'6 %
URUGUAI	347	5 %
BRASIL	297	4'3 %
XINA	183	2'7 %
BOLÍVIA	172	2'5 %
REP. DOMINICANA	93	1'3 %
VENEÇUELA	92	1'3 %
ALTRES	597	8'6 %
TOTAL	6.913	100 %

Font: Ajuntament de Manacor. Elaboració pròpia.

Altres aspectes importants a destacar dels col·lectius immigrants assentats al municipi fan referència a la seva distribució per edat i sexe, i que en alguns casos adquireix especial importància si es compara amb els nacionals. Així, les diferències entre sexes representen, pel que fa al conjunt de la població del municipi, un percentatge d'homes d'un 51,8 % i un percentatge de dones d'un 49,2 %. Exclusivament pel que fa als espanyols, les diferències no són molt grans, ja que els homes suposen un 49,7 % front al 50,3 % de dones. Les diferències, però, són molt notables entre els sexes en el cas d'alguns col·lectius estrangers, com és el cas de la població marroquina, on els homes representen un 61,8 % del total, mentre que les dones representen un 38,2 %. Aquesta situació de clar predomini del sexe masculí sobre el femení en un col·lectiu que contreu matrimoni gairebé de manera exclusiva entre membres del mateix lloc d'origen suposa preveure un increment del nombre total de membres del col·lectiu marroquí a través de processos de desplaçament de les dones des dels seus llocs d'origen per tal de residir aquí amb els cònjuges masculins. Bona part d'aquest increment s'esdevé a través dels processos de reagrupació familiar del col·lectiu estranger que tenen lloc al municipi.

Les diferències per grups d'edat entre els diferents col·lectius també són notables, i en destaquen els següents aspectes:

- El percentatge de menors de 16 anys i de majors de 65 anys està equilibrat entre els nacionals, i la població espanyola entre els 16 i 44 anys representa un percentatge aproximat del 42 %.
- En col·lectius com el marroquí, l'equatorià i el colombià, els majors de 65 anys no superen en cap cas l'1 % entre el total dels seus membres.
- Un 29 % aproximat del col·lectiu marroquí és menor de 16 anys, mentre que els equatorians i colombians presenten en aquest grup d'edat percentatges semblants als nacionals.
- Entre els membres que tenen entre 16 i 44 anys, del 42 % dels nacionals es passa a un 61 % de marroquins, un 67 % de colombians i un 74 % d'equatorians.

La principal conclusió a extreure d'aquestes dades és el rejuveniment de la població que representa l'arribada de població immigrant al municipi, ja que mentre que entre els nacionals es dona un equilibri entre majors de 65 anys i els menors de 16, en col·lectius com el marroquí hi ha una diferència molt important entre ambdós grups de població, ja que els majors de 65 anys representen tan sols l'1 % del col·lectiu i els joves majors de 16 anys, i per tant en edat laboral, són gaire bé un terç dels originaris del Marroc, concretament un 29 %.

Quant a les situacions d'irregularitat administrativa, si bé és cert que al municipi poden residir-hi un nombre considerable de persones en situació administrativa irregular, és molt difícil determinar de manera precisa el nombre de persones que poden trobar-se en aquesta situació. Si que és, però, il·lustratiu, el nombre d'informes d'arrelament¹ realitzats pel Departament de Serveis Socials de l'Ajuntament de Manacor els darrers anys, i que es mostren en la següent taula:

ANY	2006	2007	2008	2009	Total 4 anys
NOMBRE INFORMES REALITZATS	19	60	153	162	394
DIFERENCIAL ANUAL (increment respecte any anterior)	-	41	93	9	

Font: Ajuntament de Manacor. Elaboració pròpia.

¹ Procediment que serveix per regularitzar la situació administrativa d'aquelles persones que es troben irregularment a Espanya fa més de tres anys i que aconsegueixen determinats requisits; entre d'altres, acreditar aquest temps d'estada al país i disposar d'una oferta de treball a través d'un precontracte.

Per una altra banda, aquesta situació d'irregularitat administrativa s'esdevé en molts casos per l'elecció de l'estratègia d'entrada a Espanya per part de les persones immigrants. S'ha de recordar que la majoria escull l'estratègia de fer-ho *com a turistes*, cosa que comporta d'alguna manera una entrada regular al país, si bé la sortida suposadament prevista pel fet d'entrar com a turistes mai no arriba a produir-se, ja que realment mai no n'ha estat aquesta la finalitat. La idea inicial ja era la de quedar-se a residir un cop haguessin aconseguit entrar. I un cop que això ha succeït i ha transcorregut el temps que fixava el visat o el que estableix la normativa en aquests casos, les persones es queden en els llocs de destinació en situació administrativa irregular, cosa que col·loquialment es coneix com a *situació il·legal*. La principal via per adquirir llavors una situació administrativa regular és a través dels esmentats processos d'arrelament, que en qualsevol cas suposen que les persones han residit almenys tres anys de manera continuada en situació administrativa irregular.

Un altre fet important a destacar quant a la situació de la població immigrant del municipi és la constatació de situacions de dificultat pel que fa a l'habitatge, representades majoritàriament per aquelles situacions de persones que tan sols disposen d'una habitació llogada en un habitatge compartit amb d'altres, sense que hi existeixin vincles familiars. Aquestes situacions que tenen a veure tant amb les dificultats per accedir a l'habitatge com amb la precarietat econòmica de moltes de les persones immigrants, comporten en ocasions conflictes en el marc de la convivència en el propi domicili entre les persones que hi conviuen i en el barri de residència amb els veïnats.

Les dificultats pel que fa al coneixement de les llengües oficials del lloc de destinació estan també presents entre alguns col·lectius estrangers i de manera important en alguns grups concrets. En aquest sentit s'han de destacar les dificultats d'avançar en aquesta matèria quan parlem de persones arribades al municipi amb mancances educatives molt importants ja des dels seus llocs d'origen, així com pel que fa al nombre de persones que presenten aquesta dificultat.

Causes relacionades amb l'evolució del fet migratori al municipi

En el cas de Manacor es pot parlar en el seu conjunt d'un col·lectiu estranger assentat al territori o amb voluntat d'assentament. Per analitzar aquest fet, el primer que ens hauríem de demanar són els motius pels quals les persones s'adrecen al municipi des de diferents llocs d'origen, i especialment des d'alguns indrets concrets d'on prové majoritàriament la població estrangera que resideix actualment a Manacor. Doncs bé, el primer factor a destacar és el relacionat amb

les xarxes de suport ja existents al municipi i que suposen un element de primer ordre en la determinació del lloc de destinació. Si no es tracta de familiars, són els compatriotes que ja resideixen aquí els que constitueixen el que, sens dubte, representa un dels més importants *factors d'atracció*. Aquestes xarxes suposen en el cas de les persones immigrants que arriben per primera vegada al municipi un suport fonamental en aspectes bàsics en el primer moment de l'arribada: faciliten les primeres informacions pràctiques sobre el lloc de destinació (l'accés a l'assistència sanitària, serveis i tràmits administratius com ara l'empadronament, l'escolarització dels menors...), ofereixen suport en matèria d'habitatge acollint els nouvinguts a casa seva en els primers moments de l'arribada, faciliten l'accés als primers treballs, etc.

Un altre factor determinant en l'elecció del lloc de destinació que habitualment està lligat amb l'anterior és disposar abans de la partida del lloc d'origen d'informació relativa a la facilitat de trobar feina en el nou lloc de residència, i aquesta informació necessàriament és proporcionada per algun familiar o compatriota de la persona que arriba per primera vegada, que ja es troba en destinació. Cal recordar que la consolidació d'un col·lectiu estranger en un territori determinat significa també que, a la vegada que les xarxes actuen inicialment com a factor d'atracció per a nous immigrants, aquesta consolidació permet alhora el creixement progressiu dels col·lectius que ja hi són presents.

Pel que fa a l'ocupació, resulta un factor determinant en l'arribada de persones estrangeres al lloc de destinació, i en el cas concret de Manacor aquesta arribada important durant els darrers anys està també relacionada amb les facilitats que aquestes persones han trobat per treballar en l'economia submergida, cosa que explicaria que a Manacor hi hagi un nombre considerable de persones en situació administrativa irregular. Mentre hi hagi sectors laborals en què resulti més o menys senzill treballar sense contracte, és a dir, en l'economia submergida, aquest fet continuarà actuant com un factor d'atracció de població immigrant i de creixement; per tant, de l'arribada d'estrangers en situació irregular. Per altra banda, és destacable la concentració del treball immigrant en dos sectors d'ocupació: el de la construcció i el d'empleades de la llar. Especialment en el cas de la construcció, la situació actual de crisi en el sector es tradueix en una incidència molt important entre el col·lectiu immigrant.

Una altra dada significativa al voltant de les expectatives d'assentament al territori de la població immigrant és el nombre considerable de persones estrangeres que arriben legalment a Espanya a través dels processos de reagrupa-

ment familiar² i que tenen com a primer lloc de destinació Manacor. Així, dels informes de disponibilitat d'habitatge adequat en aquests processos realitzats per l'Ajuntament de Manacor es reflecteix un increment continuat en el nombre d'aquests any rere any fins a l'actualitat, on la crisi econòmica i la dificultat de disposar de treball i d'ingressos regulars per part dels potencials sol·licitants ha fet disminuir el nombre de casos.

ANY	2006	2007	2008	2009	Total 4 anys
NOMBRE INFORMES REALITZATS	87	98	103	99	387

Font: Ajuntament de Manacor. Elaboració pròpia.

Percepció del fet migratori al municipi per part de la població espanyola resident a manacor

Les conclusions que a continuació s'exposen són el resultat d'entrevistes i reunions mantingudes durant l'any 2009 amb representants d'entitats i associacions del municipi, així com de les enquestes duites a terme a població espanyola resident a Manacor, d'ambdós sexes i majors de 18 anys. El nombre d'enquestes realitzades, en total vuitanta-dues, no representa un univers suficientment ample com perquè les seves conclusions puguin considerar-se com a reflex vàlid d'allò que pensa el conjunt dels espanyols residents a Manacor, però sí que reflecteixen en qualsevol cas percepcions i sentiments que evidentment estan presents al municipi, i que adquireixen major validesa, encara, quan moltes d'aquestes opinions coincideixen amb les manifestades per alguns representants de les entitats i associacions.

És considerable el nombre de persones -3 de cada 4 de les entrevistades- que pensen que el nombre d'immigrants al municipi és elevat -el considera excessiu i el voldria limitar-, així com que la immigració comporta algun aspecte negatiu per a la nostra societat. Aquesta situació evidencia, per una banda, la visibilitat del fenomen a Manacor i, per l'altra, la preocupació i la manca d'acceptació que en

² A través dels processos de reagrupament familiar, l'estranger que resideix legalment a Espanya i disposa d'una sèrie de requisits -entre d'ells disposar d'habitatge adequat per al nombre de persones que vendran a residir-hi i de mitjans econòmics suficients-, pot portar els seus familiars directes -fills i cònjuge- que es troben al país d'origen a residir amb ell al municipi de destinació. Aquesta és actualment la principal via legal d'entrada a Espanya de les persones estrangeres.

alguns casos aquest fenomen representa. Algunes de les opinions recollides posen de manifest, en qualsevol cas, les majors reticències cap a un col·lectiu concret: el marroquí.

Probablement són diversos els factors que fan que aquesta situació sigui així, però de ben segur que entre d'ells es troben el nombre important que el col·lectiu representa al municipi i la seva arribada en un curt període de temps, la seva visibilitat pública i un nivell feble de coneixements sobre ells per part de la població autòctona, tot reforçat per imatges estereotipades sobre el col·lectiu marroquí.

Si resulten importants en aquest sentit els missatges habitualment negatius que difonen els mitjans de comunicació en general sobre els musulmans en l'actualitat, tampoc no es poden obviar en l'àmbit ja més concret i localitzat del municipi el que podem denominar com a *llegendes urbanes* que al voltant dels immigrants, i dels marroquins en particular, circulen per la ciutat i que creen un clima advers cap a aquests estrangers. Informacions com que "els immigrants tenen preferència davant dels espanyols en temes com la matriculació a les escoles", amb desconeixement dels criteris que regeixen la matriculació en els centres escolars i en relació amb l'elecció de centre; que "tenen ajudes que pagam tots", obviant que també els estrangers contribueixen amb els seus impostos en el manteniment del sistema de benestar, etc., són algunes mostres que en el context actual les característiques del fet migratori al municipi s'han d'atendre amb la consideració suficient com per emprendre algun tipus de mesures que vetlin per l'adequada convivència entre el conjunt de ciutadans que hi resideixen. Fonamentalment, perquè la immigració ha de ser ja entesa com un fet estructural, descartant que es tracti d'un fet conjuntural, cosa que vol dir, per tant, que els immigrants han vingut per quedar-se, amb la qual cosa cal assumir quan abans la realitat actual d'un municipi divers: culturalment, lingüísticament, etc.

La necessitat de gestionar des de l'àmbit municipal la nova realitat

Es parteix del principi que tot i que les competències en política d'estrangeria, pel que fa a la regulació dels fluxos migratoris, les autoritzacions de residència i treball, etc., pertanyen a l'Administració estatal, les administracions locals són les més adients per promoure polítiques concretes d'integració de les persones immigrants residents al seu territori, atès el coneixement que tenen de les seves necessitats i problemàtiques i pel fet de ser l'administració més propera al conjunt dels ciutadans. Amb l'objectiu prioritari de la convivència normalitzada entre les diferents cultures que comparteixen un territori, és l'hora d'expressar, ja amb claredat, que la integració social de la població immigrant requereix d'un esforç a realitzar no només per part d'aquest sector, sinó també per part de la població

autòctona. A dia d'avui, lamentablement, aquest missatge no és encara fàcilment assolible per a tothom i molt manco en el moment de dificultats actuals per les quals passen les nostres societats.

Per part de l'Ajuntament de Manacor, i a iniciativa del Departament de Serveis Socials, s'ha treballat durant el 2009 en la posada en marxa del Pla Municipal d'Interculturalitat i per a la Convivència del Municipi de Manacor, que parteix de l'anàlisi de la realitat actual del fet migratori al municipi, de les seves particularitats i perspectives de futur, així com dels seus límits i potencialitats. El que pretén aquest Pla és:

- Delimitar el que ha de ser el respecte pels codis i per les tradicions dels col·lectius estrangers amb l'acompliment obligatori de normes i lleis per al conjunt de la població i, per tant, també per als nousvinguts, independentment de quin sigui el seu lloc d'origen.
- Promoure l'apropament mutu dels diferents grups de població en els diferents espais (escolars, oci i temps lliure, espais públics...) i la participació de tots els agents en les situacions de dificultat que es presentin en relació amb el fet migratori, i per a l'adequada convivència al municipi entre les diferents cultures.
- Afavorir la comunicació i la participació ciutadana per tal d'impulsar la cohesió social, la convivència i la prevenció de conflictes, i unir a la identitat cultural pròpia la diversitat cultural que acull actualment el municipi.
- L'ordenament d'actuacions, optimitzant els recursos ja existents i coordinant-los i adaptant-los a la nova realitat del municipi.

Per altra banda, és important destacar que:

- El Pla està adreçat al conjunt de la població, no està adreçat exclusivament a la població immigrant; parteix d'unes característiques concretes de la realitat del municipi i dels recursos de què es disposa.
- Des d'aquest Pla s'aposta per una immigració ordenada, regular i amb un volum d'arribades assumible per al municipi.
- La integració requereix d'un esforç bidireccional entre la societat acollidora i els que arriben. Es parteix del reconeixement de la importància de la participació de les persones immigrants i del conjunt de la societat civil perquè hi hagi una vertadera integració. Per això, el punt de partida ha de ser la comunicació que permeti posar sobre la taula les diferències des d'un intercanvi positiu.
- El creixement de la diversitat que afecta els nivells de convivència fa necessari el desenvolupament de polítiques i projectes en els quals el

subjecte sigui el conjunt de la ciutadania i no exclusivament les persones immigrants.

- La convivència ha de partir de l'acceptació d'unes normes bàsiques compartides entre tots els ciutadans.
- Un pla d'aquestes característiques exigeix un compromís de tothom i també de l'Ajuntament com a administració pública més propera al ciutadà. A més del lideratge polític i tècnic, el Pla exigeix com a requisits principals la transversalitat i la participació del conjunt d'agents que hi puguin estar relacionats.

El Pla Municipal d'Interculturalitat i per a la Convivència del Municipi de Manacor s'estructura a partir de l'establiment de línies d'intervenció en sis àmbits, que són els següents: l'àmbit laboral, de serveis socials, educatiu i cultural, sanitari, d'habitatge i de participació social. També s'hi estableixen els diferents nivells de direcció i responsabilitat.

Amb tot, el Pla adopta els següents principis:

- El principi d'igualtat i no-discriminació, que significa equiparació de drets i obligacions de les poblacions immigrades i autòctones pel que fa als drets constitucionals bàsics.
- El principi de ciutadania, és a dir, el reconeixement de la plena participació cívica, social, econòmica i cultural.
- El principi d'interculturalitat com a mecanisme d'interacció entre persones de diferents cultures, des del respecte per la diversitat cultural.
- El principi de normalització, amb la qual cosa es prioritzarà que les persones immigrants utilitzin els mateixos recursos que la població general.
- El principi de transversalitat per dur a terme una intervenció integral, cosa que exigeix l'actuació coordinada al territori entre els diferents recursos existents.

L'adopció d'aquests principis suposa adquirir la voluntat d'adoptar un enfocament global del fet migratori al municipi de Manacor, entenent que la gestió ha de ser compartida entre administracions i sectors de població, i que s'ha de treballar amb el conjunt de la ciutadania.

El Pla de Convivència, en resum, és concebut com un marc general que defineix la política municipal en relació amb el fet migratori al municipi, establint principis i directrius, plantejant objectius i desenvolupant actuacions concretes. Aquest Pla Municipal d'Interculturalitat i per a la Convivència del Municipi de Manacor es va aprovar per acord del Ple en data de 8 de març de 2010, i publicat

en el BOIB número 47, de 23 de març de 2010, i la seva aprovació definitiva es publicà en el BOIB número 66 de l'1 de maig de 2010. El Pla està vinculat a la política social de l'Ajuntament i el seu àmbit d'aplicació és el municipi de Manacor, amb una vigència de quatre anys.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

AJUNTAMENT DE MANACOR (2010). *I Pla Municipal d'Interculturalitat i per la Convivència del Municipi de Manacor (2010-2013)*. Manacor.

AJUNTAMENT DE MANACOR (2010). *Informes i memòries del Servei d'Immigració*. Departament de Serveis Socials. Ajuntament de Manacor.

APARICIO, R; TORNOS, A. (2005). *Las redes sociales de los inmigrantes extranjeros en España*. Madrid. MTAS - Observatorio Permanente de la Inmigración.

CASELLAS, F. (1999). *Intervención social con población inmigrante, peculiaridades y dilemas*. Migraciones, núm. 5

MALGESINI, G. (1998). *Cruzando fronteras. Migraciones en el sistema mundial*. Barcelona. Icaria.

SORIANO AYALA, E (coord.) (2001): *Identidad cultural y ciudadanía intercultural*. Madrid, Aula Abierta, Ed. La Muralla.

MANACOR

Fets i protagonistes

Reculls biogràfics

VI

Jornades d'estudis locals de Manacor